

BRÓDY SÁNDOR

ÉJSZAKA

Sándor Bródy

Éjszaka

«Public Domain»

Bródy S.

Éjszaka / S. Bródy — «Public Domain»,

Содержание

LISBI BÉNOB	5
TÓTH TERÉZIA	12
Конец ознакомительного фрагмента.	15

Sándor Bródy

Éjszaka

JISBI BÉNOB

A kályha mellett ült a négy fiatal ember, kettő czilinderrel a fején; krumplit sütöttek.

– Jó volna egy kis szalonnát pirítani! – mondá Vratarits Titusz.

– Bűdös lesz a szénen; fára pedig «pénz nincs van!» – jelentette ki Kohn Herman, a ki a fapénzt – mely nem volt – kezelni szokta.

Meg kellett elégedniök a krumplival. Nem is békétlenkedtek, ez az itthon való vacsorázás, a vizes kolompér serczegése a sütőben: családi idillikus, falusi hangulatot keltett a négy fiatal emberben, a kik egy községből kerültek ebbe a rettentő nagy városba. Ebbe a gazdag Budapestbe, holott az ő nagy szegénységük úgy eltűnt, mint négy csepp esővíz a Dunában.

– Almát is lehetne enni, sütni! – szólt Bazsó és fitymáló duhajsággal húzta a szemére fényes czilinderét.

Vratarits mosolygott:

– Edd meg!

Megvetéssel tekintettek a szoba sarkában pirosuló, részint már érett alma-rakásra. Teli voltak almával e télen, azt reggeliztek, azt uzsonnáltak. Úgy érezték, hogy kicsirázik, fává, egész almaerdővé nő már bennük. Soh'se fogtak ki belőle, a Herman anyja, a ki gyümölcsös kofa volt Gyöngyösön, minden héten küldött egy kosárral, de a postabért nem fizette meg érte; iszonyu volt kikeríteni, Herman gyöngyöket izzadt, de a világért sem engedte, hogy visszaküldjék. Ez az alma élte, de egyszersmind tönkre tette őket. Csak arra volt nagyon jó, hogy a tekintélyeket emelte a Mária-utcai lakás háziasszonya előtt. (Közvetve, gyermekei által.)

– Holnap ki fogom vetni ezeket az almákat! – jelentette ki Vratarits, elkedvetlenedve azon, hogy a krumpli nem akart puhulni. Jisbi Bénob, a negyedik fiatal ember, a nagyevő már így rágcsálta, félnyersen. Éhesek voltak mindannyian és egy kissé irigykedve néztek Kohnra, a ki, mint rendesen, öt krajczárért groji sajtot hozatott. Muszájt sajtot ennie vacsorára, különben nem tudott aludni az éjjel. Kultusz, gyógyszer és legnagyobb delikatesz volt neki az a kis darab sárga étel. Hogy ette! jó Isten, hogyan ette! Előbb ünnepélyesen megszagolta. Aztán megszagolta a papirost, melyben hozták. (Egyáltalán mindent megszagolt, a mihez hozzányult.) Aztán elolvasta a papiros tartalmát. Leginkább végrehajtási kérvények, árverési végzések voltak azok. Igen gyakran, sőt tüneményesen gyakran szólottak egy Naszt Bernát nevű alperesről, a ki ezen a néven – ismeretlenül – alak lett köztük, barátjuk, rokonuk... szerették... Egy óra hosszáig is eltartott, a míg az orvosnövendék bonczoló késével fölszelte és megette a grojit. És a másik három, szakállas, bajszos legény, sokszor kísértésben volt az iránt, hogy kérjenek tőle, mint kis gyerek korukban:

– Adjál! Jól van, nem adsz, megbánod!

Valamennyi szegényebb volt nála. Bazsó Gézának volt ugyan egy tanítványa és fényes ebéd-kosztja azért, de egyéb semmi. Ha abból a pompás ebédből el lehetett volna tenni vacsorára! Ez okon valami készítenő bádoggzsezsebet emlegetett, de sütemények elszanszirozásánál soha sem vitte többre. Azon is rajtavesztett egyszer. Az asszony rászólt:

– Mit csinál? kérem.

– Pardon... tévedés!

Vrataritsnak is voltak leczkéi kezdetben. De folyton kurizált az asszonyoknak és mert feltűnő nagy és szép férfiu volt, a férjek bizalmatlanok lettek iránta és egy időponton túl, mintha összebeszéltek volna ellene: nem kapott állást. (Egy szakácsnét tanított írásra, de ezt titkolta.) Operáló

doktorok elvitték magukkal néha segíteni, iszonyú ereje volt, egy nyomással megzsibbasztotta a beteget. Így keresett néha egy pár forintot.

Jisbi Bénob sem volt szerencsésebb. Jisbi Bénob, helyesebben Braun Sándor, a kit egyetlen nagy csontjai miatt neveztek el a bibliabeli filiszteus néven, egy csudálatos, makacs meggyőződésének volt az áldozata. Úgy vélte, hogy a gyermekeket eldiszteleníti a fül és minduntalan, mindegyik tanítványát le akarta szakítani. Verte a gyermekeket s e miatt nem volt maradása sehol. Végre is abbahagyta a tanítást, meg a nevelést és egy katona-szabó könyvét vezette, leveleit írta. Valamennyiök közt ő volt a legszegényebb, mert a havi huszonöt forintjából ötöt el kellett küldeni az apjának, egy igen öreg zsidónak, a ki egyedül élt a mátraalji faluban. A szőlők alatt volt egy kis viskója és két kecskéje. Ezeket legeltette, ezekből élt és abból a pénzből, a mit Jisbi küldött. A mióta csak emlékeztek ketten, mindig a fiu tartotta az apját. És az emberarcú kecskéék. Ezen az okon a másik három fiatal ember «kecskének» is hívta Bénobot. Nem igen volt tekintélye, enni is ő kapott utoljára. Természetesnek találta ezt, de azért senki sem tilthatta meg neki, hogy vacsora után meg ne legyen elégedve.

Átlag elég jókedvűek valának mindannyian. Meggyújtották a lámpát, előszedték a könyveket. Egy évet járt mind a négy orvosnövendék, bizvást tanulhattak egy könyvből. Hermus olvasta fel a szöveget, a többiek utána duruzsolták. Legelsőbb is az anatómiai leczkéket vették át, kinezván magukat az izmok neveinek és hová való tapadásának beemlékezésével. Egy kis bajjal ment ez a dolog; Vratarits szidta Kohnt:

– Már megint magadnak tanulsz?

Egy kis antiszemita vita támadt; nem első és nem utolsó e helyen. Bazsó, lutheránus ember, tényleg érzett valami kis gyűlölséget a zsidóság ellen. Vratarits viszont a tréfás antiszemitizmusnak volt barátja. Ez a fajra, vagy a vallásra vonatkozó kis czédulát ragasztott titkon a fiuk kalapjába. Vallásügyi vitákban is fölhevültek nem egyszer. Ezeket csaknem mindig Jisbi Bénob döntötte el, egyszerűen azzal szakítván félbe a vitát, hogy nagy, vörös, szőrös öklével mindenkit összetör: zsidókat és nem-zsidókat. Egyébképpen olyan barátságban voltak, hogy alkalomadtán embert is tudtak volna egymásért ölni. Ebben a szűk szobában, egymáshoz szorúlva, közös emlékekkel, egy cél által, egyképpen meleg, jó és ártatlan szívvvel: hogy is ne ölelkeztek volna össze? A nagy és gazdag városból alig ismertek egy-egy kis részt, annak erkölcséből csak a köcsög-kalap jutott ki nekik; hiába éltek itt a fővárosban már a negyedik éve: falusiak maradtak.

Nem tudtak egész éjjel fenmaradni, hiába közeledett a szigorlat, mindhiába dörzsölték a szemeiket. Tizenkét óra után eloltották a lámpást és lefeküdtek sorjában egymás mellé. Az ágyba Jisbi Bénob feküdt, ő rajta volt a sor. Egy kissé pipáztak, egy keveset beszélgettek régi gimnáziumbeli tanáraikról. Valamelyik utánozta az egyiket, azon nevettek egy sort, aztán elhallgattak.

Vratarits tette magát, hogy horkol, de csak boszantani akarta a többit, nem aludt sem ő, sem a másik három. A rossz szénnek most jutott eszébe felgyűlni, felgyúlt s világított. A házmester csengetyűje minduntalan szólott, az ablak alatt meg a kovácslegények cziczáztak a cselédekkel. Aztán azt sem tudták, honnan vesznek a szigorlatra pénzt. Egyik hazudta a másiknak, hogy van, és nem volt egyiknek sem.

– Az ördög vigye ezt az életet, – szólalt meg Bazsó – beállok kelnernek.

Nem feleltek rája, azzal hagyták helyben. Herman reflektált rá csak később:

– Valakit meg kéne ölni.

– Kuttyák, nincs pénzetek a vizsgára! – jegyezte meg Vratarits.

– Hát neked van? – kérdezték egyszerre hárman is.

– Nincs.

– Mi lesz veletek? – szólalt álmatagon Jisbi. Nevettek; hanem hamarosan hozzátette: és velem!

Itt megálltak. Mindnyájukból kitört az elégedetlenség étrendjük ellen. Bazsó a higiénie szempontjából ítélte el az egészséget. Vratarits letorkolta:

– Éhezünk, az igaz, mint a kolozsvári ebek.

Régen uzoválták, most kezdték észrevenni. Különösen a vasárnap délutánok borzasztóak; nem menni sehová. Minden ünnepnapon eljön egy gyógyszerész-hallgató, elhozza a hegedűjét, Hermus megszagolja a gyantát, aztán mulatnak. Iszonyú.

Felültek az ágyban; meggyújtották a lámpát.

– Mit kéne tenni? – kérde Jisbi.

– Lopni! – szól az egyik.

– Eladni magunkat! – mondá Kohn, de megbánta, mert kinevették, hogy ő az összetöporodott kis figurájával el akarja magát adni előre – férjnek.

Mégis csak megmaradtak ennél a témánál. Szerfölött érdekelte őket, hogy vannak előrelátó apák, kik fiatal orvosnövendékeket kitaníttatnak a költségükön – a leányaik számára. Mindnyájan tudtak ilyen esetekről, e fajta szerződésről. A fiatal ember eljegyzi a leányt, aztán pénzt kap a rigorozumokra, meg arra a mi kell. Ehetik, ihatik, még egy-egy olcsó szeretőt is tarthat.

– Nem is olyan rossz! – jegyezte meg István. Lásd Bénob, te megtehetnéd. Aztán kitarthatnál bennünket.

Egészen fölélénkültek. Beszélgettek mindaddig, a míg csak tartott a lámpásban a bél. Elfogyott, hajnal lett, elaludtak.

Az azután következő napok rosszabbul teltek, mint az előbbiek. Fölfedezték a maguk nyomoruságát, fölmérték, lerajzolták, a képe ott volt előttük folyton. A hónap vége is elkövetkezők, új szállítmány alma is érkezett...

Jisbi Bénob sok drága eledellekkel érkezett meg egy napon. A kovács-inas két butellia bort hozott utána.

Iszonyuan befutottak a pléhkályhába.

Javában étkeztek már, a mikor valamelyiknek eszébe jutott megkérdezni:

– Hol loptad a pénzt, Sándor?

Mutató ujját – olyan volt, mint egy lécz – fölemelve, Bénob szólt:

– Titok, roppant titok!

Nagyon kíváncsiak voltak a titokra, mely olyan pompásan eresztett, hogy nem igen voltak szükségben többé. Hermus dupla sajtot ehetett, sőt a többiek is vacsorálhattak, habár csak otthon, papírról. A két keresztény néha – leginkább a képes újságok kedvéért – elment valami belvárosi kávéházba és valami könnyű eledellel élt, a miért oszt' nem tudott aludni egyikőjük sem. Ilyenkor felköltötték Jisbit, a ki szintén általában könnyű álmu volt egy idő óta. Kártyáztak hármasban, fölírásra, elnyertek egymástól vagy egy pár százezer forintot, nevettek, lármáztak, veszekedtek, míg Hermus álmában fölmászott az üresen hagyott ágyba és ott folytatta álmát, felelően gimnáziumbeli tanárjának:

– «Vade me liber, ibis in urbem...»

Megakadt, öreg arcza, fényes, nagy, szinte kopaszodó homloka is elhalványodott. Mintha a tanár ráírvált volna. Kétségbeesve nyögte az «urbem» – et, nem tudta tovább.

A fiuk megszokták már, hogy álmában hangosan bajlódott a fehér papokkal. Nem is vetettek rá ügyet. Nappal boszantották egy kissé, ámbátor mindent elnéztek neki. Különösen Jisbi szerette nagyon, egyszer egy egész partitúrát hozott neki. Hermus majd megbolondult örömeiben, százszor is megszagolta a hangjegyeket, aztán nyomban lefeküdt az ágyra és füttyölve olvasta az operát.

Sőt egyszer jegyet is hozott neki az opera színházba. «Kapta.» Össze-vissza forgatták a jegyet, Hermus félt, hogy kilöki vele, nem érvényes. De beeresztették, ott volt véges-végig, először életében. Nem lehetett vele beszélni, a mikor hazajött. Csak a Jisbi vállát, feje-bűbját ütögette hálásan.

– Te, te, – mondá – még egyszer bezárnak valamennyiünket!

A másik kettő is gyanakodva nézett Bénobra. Az meg egyszerre elszomorodott.

– Miért? – kérde.

– A jegy... a pénz... a vacsorák.

Mindnyájukat elkedvetlenítette ez a jólét, melyet társuk titkos módon szerzett meg nekik. Vratarits a lehorgasztott fejét vakarta:

- Csak azt mondd meg, hogy nem valami becstelenség...
- Ahogy felfogjuk a dolgot! – mondá Jisbi nevetve és elpirulva.
- Megrémültek, faggatták, végre is megnyugtatta őket.
- Egy kis kölcsön, egy megbolondult rokonomtól, ne féljete.
- Szamarak! – tette hozzá később igaz haraggal.

Ez a hang megnyugtatta őket egy kissé. Kevesebbet spionkodtak utána, egyszer éjjel mégis meglesték. Későn jött haza, izgatott és szótlán volt, hamar lefeküdt és valamit tett a párnája alá.

Nem aludt el egyikük sem, visszafojtott lélekzettel várták, mi lesz.

Jisbi Bénob éjfél felé felült ágyán és hallgatódzott. Aztán párnája alól kivette az ismeretlen tárgyat, meggyújtott egy gyufát, annak a világánál nézte. A fiuk a paplan alól sunyin lesték, hogyan élénkültek meg savószínű szemei, mint szikráznak, majd mint telnek meg könnyel, a mint az ismeretlen tárgyat – az arczképet nézi. Most meg – ni! – küzdökik magával, hogy mit tegyen, végre is az ajkához viszi... megcsókolja.

Bazsó paplana alatt nem tudott elfojtani egy rövid vihogást. Bénob elordítá magát.

– Gazemberek! És hamarosan párnája alá akarta rejteni a fotografiát. De késő volt, Hermus rávetette magát, mint egy macska, megfogta kezeit.

– Megöllek! – kiáltotta Bénob, lelökve magáról, de abban a pillanatban Vratarits ott térdelt a lábain. Bazsó meg lámpát gyújtott. Egy kissé megrettentek, Jisbi nem vette tréfára a dolgot, szemei vérben forogtak, az erek kidagadtak hosszú nyakán!

Egyre-másra dobálta le a fiukat magáról, ökölcsapásokat osztott fejre, mellre, jobbra, balra. A Bazsó foghúsa már vérzett és ez dühbe borította őket, megint csak rámasztak, hogy elvegyék tőle az arczképet. Nevettek, káromkodtak, kiabáltak:

– Mutassad... megmutasd!.. Lássuk a donnát.

Kimerült végre is. Egész testében elhalva, ajakát véresre harapva, meztelen szőrös mellével úgy feküdt ott, mint egy legyőzött, szomorú faun. Az arczkép kihullott a kezéből a földre. Diadallal vették föl a fiuk és odavitték a lámpához. Tartották egyszerre mind a hárman. Az első pillanatban meg voltak lepelve.

Egy gyönyörű szőke leányzó ragyogott rájuk a fekete arczképről. Az egyszínű fotográfia ezer színt játszott az éjben előttük. A kicsiny, finom arc vakító fehér volt.

Világos-szőke, puha hajerdő vetett rá rózsaszínű árnyat. A nagy, világos szemekből a túlvilági élet sejtelmes képei sugárzottak ki. Valami csodálatos jószág, átszellemültség, különös, a sugárnál fényesebb, a fehérebbnél fehérebb fényt vetett az arczra. Csak ajkai körül, állán ült valami szomorú komolyság.

A legyőzött tehetetlen ember kérőleg, szomorúan nézett feléjük, mint egy kutya, a mikor ütni akarják.

– Ne félj, Jisbi, nem eszszük meg! – mondá Vratarits, egészen ellágyulva. Megfordították az arczképet, Herman olvasta, a mi a hátára volt írva: «Sándoromnak, az enyémnek. Ida.»

Két fiu komoly maradt. Bazsó vinnyogott egy kissé: «Hm, hm, haj, hó!» Csendesen nézték újra az arczképet. Közelebb vitték a lámpához és a mint nézték, nézték, az ábrándos, vakító fej körül meglátták az egy kissé elfödött, de azért egészen jól látható púpot.

– Egy púpos leány! – ordított föl, mint egy vad ember, Hermus.

Egyszerre röhögték el magukat.

– Adjátok ide! – szólt Jisbi Bénob, csendesen.

Vratarits odaadta neki, elhallgattak, el is szomorodtak egy kissé. Vratarits egészen elkedvetlenedett:

– Ez úgy látszik, egészen komolyan veszi a dolgot, ezt az izét. Kár volt bántani.

Azon igyekeztek, hogy kibékítsék. Könnyen ment, tulajdonképpen nem is haragudott rájuk.

– Az ember fiatalember; – mondá. Én is úgy tettem volna.

Nem zavarta semmi a régi barátságot. Vidáman éltek, az almát eladták, meg nem ették. Aztán egész biztosra tanulhattak, Jisbi kijelentette, hogy a rigorozumpénzek meg lesznek a kellő időre. Ő ad nekik kölcsön, megadják, ha orvosokká lesznek, megházasodnak. Nagyon szívesen belenyugodtak ebbe a propozícióba, csak Vrataritsnak voltak aggályai, igyekezett négyszemközt beszélni Jisbivel.

– Te Sándor, mondá, a mikor végre előfoghatta – miye vagy te annak a szép kis púpos lánynak?

– Én?

– Te, te, nem is én. Kitart? Izé, hogy is mondjam, az tart ki bennünket?

Jisbi elhalványodott, még a nagy, rozsdás foltok is eltűntek arczáról. Kapkodott a levegő, a szó után. Végre is nagy erőlyesen vágta vissza:

– Ostoba beszéd, egy ilyen leánynak nincs szüksége arra, hogy kitartson valakit!

– Nem is ő... hanem az apja!

– Képtelenség, ez belehalna, ha megtudná!

– No, nem kell azt megtudnia.

– De tudnám én! Egy lánynyal, a kit nem szeretek, azzal megtenném, nincs abban semmi. Későbbben kapja, korábban kapja az ember a hozományt. Te is ilyen bolond vagy, hogy adsz az ilyesmire valamit? Hanem ezzel a lánynyal, ez más, megvetném magamat, szembeköpném magamat a tükörből...

Nagyon erőlyesen beszélt, de a végén nagyon is elcsendesedett. Dörzsölve rángatta a nagy orrát, laposakat pislantott barátja felé:

– Titusz, – mondá csendesesen – hát csakugyan úgy meglátszik *az* az arczképen is?

– Az bizony meglátszik, öreg; de nem baj; kinek mi köze hozzá?

Sokáig sétáltak ez estén. Ittak egy kis borókát is, a mitől Jisbi még szomorúbb lett. Egész estén át nem lehetett szavát venni. Így volt ez ezután, hol víg volt nagyon, hol egészen szomorú.

– Olyan vagy, mint egy beteg ökör! – mondá Vratarits.

Jisbi mosolygott ezen a hasonlaton. Jóváhagyta. Fejét tenyerére támasztva, bólintott:

– Olyan vagyok!

– Ki fogunk innen vetni! – enyelgett vele Hermus.

– De hát hogy vizsgáljátok akkor? – mondá Jisbi, éppenséggel nem a szemrehányás hangján.

Maga-magának mondta, nem egyszer, többször is:

– Kutyák, hogy vizsgáláznak akkor!

Pedig a vizsga és még inkább a vizsgadíj letételének határideje rohamosan közeledett. Hermus papiroson kiszámította a napokat, az órákat, a perczeket. Négyszer huszonnégy óra, már csak háromszor...

Iszonyuan tanultak ezen az utolsó napon. Vrataritson szinte dühroham vett erőt. Csak Jisbi hallgatta szórakozottan a Hermus előadását. Néha nem ide tartozó megjegyzéseket tett:

– Fiuk, tanuljatok, hogy minél előbb, mennél több hamis visum repertumot állithassatok ki...

– Az a fő, hogy az a fiu, a kit nemzetek majd, ne legyen koldus-kutya!

Ügyet se vetettek rá. A tanulás, helyesebben a boldogulni akarás láza befelé terelte látókéességüket. Azt se jegyezték meg valami különösebben, hogy nem vacsorált otthon. Hanem a mikor reggelre kelve nem látták fekhelyén, ki-ki megvakarta a feje búbját, a maga szokása szerint. Vratarits szidta:

– Lump faj a zsidó! – mondá elgondolkozva.

Bazsó megrettent:

– Hátha elkártyázta a *pénziünket*!

Elindulának keresni Jisbit. Sehol semmi nyoma. Meglátogatták a gyógyszerész-hallgatót, az látta egy órával előbb a tejeldében. De erre nem lehetett adni, mindig hazudott. Több jellembe vágó hibát tudtak róla a fiuk, például azt, hogy tudatlan emberek előtt orvos-növendéknek adta ki magát.

– Jó volna azt a bizonyos Idát kikeresni! – mondá Titusz. Ennek a Jisbinek alkalmasint baja van ezzel a kis békával.

A maguk nagy próbálatlanságával megkísértették kétszázezer asszony közül kikeresni ezt az egyet. De az egész városban nem találtak se jó, se rossz asszonyt, egyetlen egyet sem, a ki ismerte volna Bénobot.

Meghült bennük a vér. Két napja mult már, hogy a nagy filiszteus nem mutatkozott az almaszagú szobában. Nem tudtak tanulni többé, rakásra ültek a befütött, de égni nem akaró kályha előtt.

Reggel volt. Hermus félig felöltözve didergett, Bazsó az óráját nézte:

– Két óra az élet; ha addig ki nem guberáljuk a pénzt...

Vratarits Titusz haragosan intett a kezével:

– Egye meg a fene a professzorokat, a vizsgát, az egész életet... Csak ez a fiu jönne haza, ez a héber, ez a barom, ez a gazember!

A szertelen dühtől megnedvesedtek a szemei. Nem tudott maradni többé egy ültő helyében, felkelt, leült az írásra szolgáló asztalhoz. Kezébe vette a tollat és rajzolgatott az itatós papirosra.

Egyszerre letette a tollat. Jisbi valamelyik utolsó napon telefirkálta az egész papirost. Olvasta először magában, aztán hangosan.

– A Jisbi, nézzétek, teleirta...

– Mit firkált?

– «Úgy iszom a gúnyt, mint a vizet!» «Az a fiu a ki egy hétig napot evett – el van veszve!» «Királynak lenni jó!» Anatomia, anatomia, anatomia, anatomia!

Nem értették, mit jelenthetett ez a százszor leirt anatomia. Nyitva maradt ajakkal hallgatták. Hermus egyre kinézegetett az ablakon. Titusz folytatta a felolvasást:

– «Mielőtt megláttalak, mielőtt ismertelek, Ida!...»

Verset akart írni. Nincs ott a többi?

– Nincs, csak sok, sok I betű. Meg itt még egy sor: «Biri, Kata adieu!»

– A kecskék. Búcsuzott tőlük! – hebegte Hermus fuldokolva.

Elhallgattak. A szoba megtelt kályhafüsttel, gőzzel. A korom lerakodott halvány arczaikra. Nem tudtak egymásra nézni, kitekintettek a havas, néma, elhagyatott udvarra. Hátha egyszerre csak jön, megjelenik, mint ahogy lóbálódzva szokott roppant nagy lépésekkel, sebesen.

Nem jött. Hermus valahogy föltápászkodott, kinyitotta az ajtót, nyitva hagyta.

– Mit csinálsz, meg vagy örülve?!

Csakugyan, mintha meg lett volna örülve, egy darabig némán állt a nyitott ajtó előtt, aztán furcsa kézmozdulatot tévén, a levegőnek susogta:

– Jisbi, aranyos Bénob, Sándor, jere be!

Nem mosolyodtak el azon, a mit cselekedett. Különben is megbánta, leült, elővette kedves könyvét, a bibliát, kinyitotta találomra és olvasott, mint ahogy rendesen szokott, hangosan:

«Sokkal inkább nem hallgat meg, ha azt mondod: Isten nem viselsz én rám gondot! Az ítélet azért legyen ő előtte, és reménységed vegyed ő benne. Most pedig mivelhogy ezt nem miveled...»

Hangja elfult, nem tudott olvasni.

– Tovább, olvassad tovább!

Könyves szemmel, kibicsakló hangon, kapkodva folytatta:

– «Várj még egy kevéssé, megmutatom néked az igazat; mert még vagynak az Istennek mentésére való beszédim!»

Dühösen csapta be a nagy fekete könyvet, anélkül, hogy lapjait megszagolta volna. Fölmászott az ágyra, összekuczorodott. Vratarits odalapította arczát a fagyos ablakhoz, a koromtól piszkos, a könyvtől nedves volt a képe, mint egy porban játszó síró gyereké.

– Nem látok – szólalt meg egyszerre. Nem látok, gyertek csak! Jisbi Bénob másik két barátja is odaállott az ablakhoz. Lenéztek az udvarra.

A házmesterrel jött fölfelé a klinika szolgálja. Mit keres ez itt? kérdezték maguktól egy pillanatra. Aztán nem kérdezték többé, meggémberedve várták, mint jön mind-mind közelebb a sötétzöld ruhás, ezüst-zsinóros ember, azon a havas nyomon, a hol Jisbi Bénob lóbálódzott előre hatalmas csontjaival, gyermekre szabott kis télikabátjában még egy pár nappal előbb – utoljára.

Titusz a küszöbön várta:

– Nos, megtalálták?

– Meg, – mondá a zöldruhás ember, a ki hullákot szokott vásárolni az egyetem bonczteni intézete számára.

TÓTH TERÉZIA

Husz forint ára részvétellel kísért ki a professzor Zsobokinét.

A rendelő szoba ajtajában elbucszúzott tőle és visszaszólitotta az urát:

– Ügyvéd ur, egy pillanatra! Önagyságához semmi reményem, miért veszne el vele ön is? Mentse magát, ajánlom a föltétlen különélést; a gyöngédség ilyenkor bűn a természet ellen. Isten önnel!

Azonnal haza utaztak, bár Zsobokiné elég jól érezte magát. A professzor egészen megnyugtatta, egy kis megfázás az egész – ő is mint annyi más, jeges vizet ivott bálban, meghűtötte torkát... Egy kis köhögés, egy kis láz, nemsokára véget ér az egész.

Otthon, a tiszta levegőjű mezővárosban meg éppen megkönnyebbült. Ő vigasztalta az urát, a kit elkieserített, hogy házasságának már második hónapjában kórház lett a frissen festett, ujonnan butorozott, kedves kis lakásból. És még nem is vizitáltak, a társaság még még is ismerte a felföldi faluból idehozott asszonykát, hozzájuk nem jött senki, ők nem mehettek sehová, nem hívhatta meg – a mint tervelte – nőtlen és feleséges barátait egy kis vidám vacsorára, kint az udvaron, az akáczfák alatt.

Fiatalos jó szíve egészen elkieseredett, hogy éppen ő az, a kit ilyen szerencsétlenség ért. És egyszer-egyszer éjjel sirt is, siratta a maga megromlott életét és a szegény Klárikát, a ki oly öntudatlan és oly rohamosan hervadt, mint egy lobelia erős napon. A szemében benn volt a halál, de ő maga nem ismerte azt meg és még kevésbé tünt föl neki férjének megrémült arcza, a mint még formás karjait kinyújtotta utána, hogy magához ölelje.

– Nem szabad azt! – szólt a férj és elhúzódtól tőle.

Azt? kinek? Kétségkívül neki, a beteg asszonykának; belátta és túrtóztette magát, daczára a szerelem és pusztulás kettős lázának, mely szívét, vékony ajkait, szempilláit, nagy hamuszőke haját, egész kis testét megremegettette. Nem tudott férjére ránézni annélkül, hogy a legnagyobb lelki izgalmat ne érezze, hát az minél kevesebbet mutatkozott előtte; egyszerre megsaporodtak az ügyei, mindig a bíróságnál járt, csak mikor evett, – külön kellett étkeznie már – csak ilyenkor látták egymást.

Egyedül volt az asszonyka egész napon át az öreg Tóth Teréziával, a cseléddel. Ült az ablaknál, Terka letelepedett a földre és beszélgettek. Az ablaknál nem igen volt mit látnia, a nagy utcza kihalt egészen. Maga a város is kivonult a városból, arattak. Szárazság és csend ült mindeneken. A fonnyadt, tikkadt, poros fák alatt – a házak előtt – egy-két kisebb és elhagyottabb gyerek játszott a porban, ette a papsajtot, ingerelte a kutyákat, melyek most urrá lettek a város fölött. A nyomasztó csendességben ugatásuk egyenletes kórusa hallatszott, semmi egyéb. Nagynéha egy-egy parasztasszony papucska kattogott végig az utcán, ételt vitt az urának, talán két óra járásnyira, az átányi földekre... Zsobokiné utána nézett és valósággal sajnálta, mikor az asszony piros fejkendője végképpen eltűnt az utcza piszkossárga színében. Odafordult Teréziához:

– Terka, Terka, miért is nem én vagyok az a csunya parasztasszony, a ki ételt visz most az utcán és miért nem az én Gyurim az, a ki valami asztag tövében éhesen, fáradtan várja: mikor látszik már a piros fejkendőm?

A cseléd megvigasztalta; olyan könnyű volt megvigasztalni, olyan kedves, tanulatlan lélek volt, hogy csak a jóban tudott hinni. El lehetett bolondítani mesével, hallgatta volna folyton.

Az öreg Terka nem fogyott ki soha, tudott mindent. Olyanokat, a miktől sirni lehetett a más baján, és ez a legvigasztalóbb, mert ez alatt a maga baját felejt el az ember. Olyan jóízűket sirtak együtt, az asszonykának ezenközben alig tünt fel, hogy most már sokkal többet kell feküdnie, még rekedtebben beszél, a férje alig érti már, a mikor édeskedő szóval fordul hozzá; csak Terka tudja mindig, hogy mit akar, mi jót főzzön most, mit meséljen el, Szent Genovéa történetét, vagy azt a nagyon vidám verset, mely így kezdődik:

„Porka havak hulladoznak

De hó reme roma.“

Nagyon a kedvére tudott tenni, csak a kis lányát, a ki itt élt vele a konyhán, nem eresztette be hozzája; ő maga ott bóbiskolt ágya előtt éjszakának idején is, olvasóját morzsolgatván, bár asszonykája betegsége alatt az érdemleges imádságot elmondta helyette a templomban barátnéja, Bordás Marcsó, a cselédhurczoló. Mégis, a jó Isten érdekében meg tett itt is, a mit tudott; imádkoztatta az asszonykát is, a mikor az nem tudott aludni, sőt gyöngédsége daczára figyelmeztette egyszer-egyszer a halálra is.

– Asszonykám, ébren van-e, hallja-e? Hol kívánna maga nyugodni, ha egyszer meghalt? Nem azért kérdem, mintha azt gondolnám; nem adja ő szent felsége azt olyan könnyen maguknak, a kik fiatalok. De jó azt az embernek tisztán tudnia a maga lelkében.

Klári kémlélődve nézett a cseléd piros arczába, de csakhamar megnyugodott.

– Tudja Dókám, – mert így hívta mindenki Tóth Teréziát – tegyenek engem addig a nagyapa kriptájába odahaza, Fedémesen, aztán építsenek egy másikat nekem a jávorfák alá.

– Tudom, tudom, lelkem. A mikor kis lány volt, akkor is szeretett arrafelé játszani; szép, sárga virágok voltak ottan. Én meg az öreg nagyanyja libáit legeltettem még arra pesztra koromban. Akkor nem is volt még az temető, de azóta nagyon halnak ezek a falusiak is...

Csak megint a halottakról beszélgettek az álmatlan éjszakákon; a cseléd minduntalan visszatért erre a tárgyra, mely őt jobban érdekelte, mint az élő világ. Hogy halt meg az asszonyka anyja, hogyan pusztult ki az egész család – java részét nem is ismerte Klárika már – mint maradtak csak ketten az öcscsével?

– Az jussolna maga után lelkem, ha meghalna? – kérdé hirtelen.

Klárika mosolyogva nemet intett a kis, sápadt fejével.

– A mi az enyém, az Gyurimé, minden!

Dóka Terka akart valamit mondani, de csengettek, ki kellett szaladnia, hogy kinyissa a kaput. Az úr jött haza, kimelegedve, hátracsapott kalappal, egy kis szózatot kedvvel, de a ház levegője, a cseléd morcos képe azonnal kijózanította.

– Hogy van az asszony, aludt már? – kérdé szinte alázatosan.

Terka mérgesen csapta be utána a kaput és egyenesen rátámadt:

– Hát most kell hazajönni a tekintetes urnak? Hát nem tudja bevárni, a mig magától behunyja szemeit. Csak erővel akarja befogni a tekintetes úr. Már ha másért nem, azért, a mit jussol utána, lehetne hozzá több jóssággal...

Ettől fogva csakugyan több gyöngédséggel volt Zsoboki a beteg asszonyka iránt. Mellé ült, meg-megsimogatta, egyszer-egyszer megcsókolta a haját. Igérte neki, hogy elviszi fürdőre, csak felkelhessen az ágyból. Éjjel is benézett hozzá, ha a nagy köhögési rohamban hallotta a fuldokló hangját:

– Gyurim, Gyurim, ne hagyj! Néha elég volt, ha kezét a beteg homlokára tette és az mindjárt kevesebbet szenvedett. De végre is, dolgai voltak, naponkint alig lehetett vele egy-két órát. Az asszony egyedül maradt Terkával, hallgatta a meséket, a titokzatos beszédeket a különös és tiszteletteljes halálról. Olykor beült hozzájuk egy-két szóra Bordás Marcsó is, hozott egy kis gyümölcsöt, némi hirt a városból, a parochiáról. Egyszer oszt' közöttük termett Kati, egy szent életű nagy paraszt leány, a ki tizenhat éve köhécselt már a szomszéd portán és most, hogy baja rosszabbra fordult, eljött kérni egy kis kávé. A két paraszt-asszony behívta a beteg-szobába, hadd beszéljen szent történeteket.

Az utolsó hetek így teltek el a fantasztikus társaságban, melyben mindenki igen nagy véleménynyel volt a nagyon is különös halálról. Csak az előleges kinokat szidta Dóka Teréz, a mire Kati megjegyezte:

– Ha szűz Mária úgy akarja, teljék benne ő szent kedve!

Zsoboki Klára bólintott rá a fejével és visszafojtotta jajait, különösen éjszaka, a mikor a szomszédos szobában feküdt könnyű álmú ura. Odafordult a cselédhez:

– Meg fog unni, ha aludni sem hagyom. Adjon valami csillapítót innom, Dókám, maga az én anyám. Nincsen nekem, maga az enyém, csókoljon meg, Dókám!

Az utolsó héten – gyümölcsérő szeptember volt – végkép belekapaszkodott a kis parasztasszonyba. Nem tudott nélküle elleni egy pillanatra sem. Ott muszájt lenni akkor is, a mikor az orvos rábeszélésére végrendeletet irt az ura javára. Komor arczczal fordult el, a mikor felolvasták a testamentumot; csak akkor pillantott feléjük, a mikor a jegyző ahhoz a részhez ért: Összes ruháimat hagyom Tóth Teréziának. Arcza egy kissé földerült, megcsókolta asszonykája kezét és némi hálával nézett a férj felé, a ki igazán szívéből könyezett e pillanatban.

Hát csókolja meg legalább! – sugta feléje a cseléd.

A férj elhalványodva hajolt le a feleségéhez és hirtelen csókot nyomott ajkára. Az meg magához ölelte hosszan, percekig, el sem akarta engedni többé: de karjai lehanyatlottak, nem tudott ölelni már, még csak egy napja volt hátra. Könnyen mult el az utolsó huszonnégy óra. Nappal aludt Klárika, estefelé megkérte az urát, olvasson valamit, szereti hallani a hangját. Éjfélkor, a mikor már mindenki elcsendesedett és csak Terka dudolta a szentkúti énekeket, egyszerre enni kért. A cseléd kiment a kamrába s a mikorra visszajött: asszonykája ott feküdt megmerevedve.

*

Tóth Terézia magára maradt a gazdájával. Szívesen maradt a portán, mert a fizetését fölemelték egy forinttal, és apró jószágot is tarthatott.

Legelsőbb is nagy rendet csinált a házban. Kisurolt, kiégetett mindent, a mihez az asszonyka valaha csak hozzáért. Egy pár hét múlva trakták voltak az özvegy ember házában. Terka sütött, főzött, egészen vidám volt. Csak este ne lett volna soha. Az eperfa olyan csunya árnyékot vetett az udvaron. Bólongat, beszél, valamit mondani akar.

Bordás Marcsó is, Kati is úgy vélték. Marcsó mondá:

– Csak érteni kellene! – Kati folytatta:

– Talán az asszonykánk akar valamit mondani, Dóka!

A cseléd szemébe húzta keszkenőjét.

– Az bizony lehet. A mikor első délelőtt feküdt kiterítve, akkor is szólott hozzám. – Öltöztessen föl Terkám! – mondotta. Felöltöztettem nagy sebtibe, mindjárt vidám lett az orczája. Addig olyan kegyetlen volt, egy fájdalom.

Beszaladt a konyhába, lekapta az ételt a rostról és kijöven, folytatá:

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.